

POSTANOWIENIE Z DNIA 5 LUTEGO 2002 R.

V KKN 473/99

Powiązanie czynności sprawczej przestępstwa skutkowego popełnionego przez zaniechanie, z innym obowiązkiem oskarżonego, niż wskazany w czynie zarzuconym, nie narusza tożsamości czynu. Sąd może zatem przyjąć w wyroku, że przestępstwo takie zostało popełnione przez zaniechanie innego, niż określony w zarzucie aktu oskarżenia obowiązku, jeśli tylko był on prawnym, szczególnym obowiązkiem zapobiegnięcia skutkowi, ciężącym na oskarżonym (art. 2 k.k.).

Przewodniczący: sędzia SN H. Gradzik (sprawozdawca).

Sędziowie: SN E. Gaberle, SA del. do SN R. Malarski.

Prokurator Prokuratury Krajowej: J. Piechota.

Sąd Najwyższy w sprawie Eleonory M., oskarżonej z art. 160 § 3 k.k. po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 5 lutego 2002 r., kasacji, wniesionej przez obrońcę oskarżonej od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 21 maja 1999 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S. z dnia 2 lutego 1999 r.

o d d a l i ł kasację (...).

U Z A S A D N I E N I E

Prokurator Rejonowy w S. oskarżył Eleonorę M. o to, że w okresie od września 1992 r. pełniąc obowiązki kierownika Schroniska dla Zwierząt i

będąc bezpośrednio odpowiedzialną za bezpieczeństwo osób tam przebywających, zaniedbując ciężące na niej obowiązki, nie umieściła na widocznym miejscu tablic informacyjnych i ostrzegających – „Dzieci mogą zwieźć schronisko wyłącznie w towarzystwie dorosłego opiekuna”, przez co w dniu 12 maja 1995 r. naraziła małoletnią Karinę M. na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia – tj. o czyn z art. 160 § 1 k.k. z 1969 r.

Sąd Rejonowy w S. wyrokiem z dnia 2 lutego 1999 r. uznał Eleonorę M. za winną tego, że w okresie od 1 września 1992 r. do dnia 12 maja 1995 r. w S., będąc kierownikiem Schroniska dla Zwierząt, nie zachowując ostrożności wymaganej przy jego prowadzeniu, zaniechała właściwego zabezpieczenia terenu przyległego do klatek z niebezpiecznymi zwierzętami, w ten sposób, że na furtce prowadzącej na zaplecze klatek z niedźwiedziami brak było zamknięcia, które umożliwiałoby dostęp osobom nieuprawnionym, przez co naraziła przebywającą w dniu 12 maja 1995 r. na terenie schroniska małoletnią Karolinę M. na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu – tj. popełnienia przestępstwa z art. 160 § 3 k.k. i na podstawie tego przepisu wymierzył jej karę grzywny w wysokości 100 stawek dziennych po 10 zł.

Apelację od powyższego wyroku złożył obrońca oskarżonego. Wyrokiem z dnia 21 maja 1999 r. Sąd Okręgowy w S. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok sądu pierwszej instancji.

Kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego wniósł obrońca Eleonory M. i zarzucił:

1) rażąco obrazę przepisów postępowania, tj.:

- a) art. 14 § 1, art. 399 i art. 6 k.p.k. – poprzez uznanie oskarżonej za winną popełnienia innego czynu, aniżeli zarzucony w akcie oskarżenia, co wynika z opisu czynu zamieszczonego w części rozstrzygającej wyroku, a w konsekwencji także – uniemożliwienie oskarżonej wykonywania prawa do obrony;

- b) art. 4, art. 5 § 1 i art. 366 k.p.k. – przez niewyjaśnienie w jakim czasie, przez kogo i na czyje polecenie furta prowadząca na zaplecze klatek z niedźwiedziami przestała być zamykana na łańcuch i kłódkę;
- 2) rażąco obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 160 § 3 k.k. w zw. z art. 160 § 1 k.k., w wyniku przyjęcia, że czyn przypisany w wyroku stanowi przestępstwo z art. 160 § 3 k.k., mimo iż takie zachowanie nie wyczerpuje znamion określonych w tym przepisie.

Utrzymując, że rażąco obraza wskazanych przepisów prawa wywarła istotny wpływ na treść prawomocnego wyroku, obrońca wniósł o jego zmianę i uniewinnienie oskarżonej, bądź o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należało odnieść się do zarzutu obrazy art. 14 § 1 k.p.k., wskazującego na to, że sąd pierwszej instancji przypisał oskarżonej popełnienie czynu niemieszczącego się w granicach czynu zarzucanego w akcie oskarżenia, a sąd odwoławczy akceptował skazanie, mimo podniesienia tej kwestii w apelacji. Jest oczywiste, że w razie uznania go za zasadny, zaskarżony wyrok podlegałby uchyleniu, a rozpoznanie pozostałych zarzutów stałoby się bezprzedmiotowe.

W przekonaniu skarżącego, zadaniem sądu orzekającego było rozstrzygnięcie, czy Eleonora M. ponosi odpowiedzialność karną jedynie za zarzucone jej w akcie oskarżenia zaniechanie, polegające na nieumieszczeniu informacji, że dzieci mogą zwiedzać schronisko wyłącznie w towarzystwie dorosłego opiekuna. Z tym tylko bowiem zaniechaniem wiązał oskarżyciel publiczny zaistnienie skutku w postaci bezpośredniego narażenia życia i zdrowia małoletniej Kariny M. Pociągnięcie natomiast oskarżonej do odpowiedzialności karnej z art. 160 § 3 k.k., przy przyjęciu, że do nieumyślnego narażenia doszło w rezultacie zaniechania przez nią innego obowiązku, niż wskazany w akcie oskarżenia, naruszało zakaz orzekania co

do czynu nie objętego żądaniem uprawnionego oskarżyciela, wyrażony w art. 14 § 1 k.p.k.

Nie można zgodzić się z prezentowanym w kasacji pojmowaniem tożsamości czynu zarzucanego i przypisanego sprawcy. W doktrynie i w orzecznictwie sądowym nie ma sporu co do tego, że tożsamość czynu wyznaczona jest faktycznymi ramami wskazanymi w akcie oskarżenia, nie zaś jego opisem, ani nawet prawną kwalifikacją (KPK. Komentarz pod red. P. Hofmańskiego, Warszawa 1999, s. 102 i powołana tam literatura). Nie narusza zatem tożsamości czynu zamieszczenie w opisie czynu przypisanego, odmiennych niż w czynie zarzuconym, ustaleń wyczerpujących znamiona ustawowe przestępstwa, bądź inaczej precyzujących czas i miejsce jego popełnienia. Zachowana jednak musi być zgodność co do podmiotu czynu, przedmiotu ochrony, a w razie innych ustaleń co do czasu, miejsca i kwalifikacji prawnej czynu – także tożsamość osoby pokrzywdzonego (M. Cieślak – Polska procedura karna, Warszawa 1984, s. 301).

W niniejszej sprawie czyn przypisany oskarżonej różni się od czynu zarzucanego jedynie ustaleniem co do sposobu realizacji czynności sprawczej przestępstwa, tj. narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo zaistnienia skutku określonego w art. 160 § 1 k.k. W ocenie sądu orzekającego narażenie urzeczywistniało się w zaniechaniu przez oskarżoną dopilnowania, by teren schroniska, na którym umieszczono niebezpieczne zwierzęta był zamknięty w sposób uniemożliwiający dostęp osobom nieuprawnionym. Sąd odrzucił zarazem tezę oskarżenia, że już samo nieumieszczenie informacji o konieczności zapewnienia opieki w schronisku nad dziećmi stwarzało takie narażenie. Spośród wielu obowiązków ciążących na oskarżonej z racji zatrudnienia na stanowisku kierownika schroniska wskazał sąd trafnie na ten, którego zaniechanie spowodowało *in concreto* narażenie dziecka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia. Należy w związku z powyższym stwierdzić, że powiązanie czynności sprawczej przestępstwa

skutkowego popełnionego przez zaniechanie, z innym obowiązkiem oskarżonego, niż wskazany w czynie zarzuconym, nie narusza tożsamości czynu. Sąd może zatem przyjąć w wyroku, że przestępstwo takie zostało popełnione przez zaniechanie innego, niż określony w zarzucie aktu oskarżenia obowiązku, jeśli tylko był on prawnym, szczególnym obowiązkiem zapobiegnięcia skutkowi, ciążącym na oskarżonym (art. 2 k.k.).

W świetle powyższych stwierdzeń zarzut autora kasacji, jakoby sąd odwoławczy utrzymał w mocy wyrok skazujący Eleonorę M. za czyn nie objęty oskarżeniem jest bezpodstawny. Ta ocena odnosi się także do zarzutu ograniczenia prawa oskarżonej do obrony, gwarantowanego w art. 6 k.p.k. Opiera się on bowiem również na nietrafnym, jak wykazano, założeniu braku tożsamości czynu zarzucanego i przypisanego. Marginalnie tylko trzeba zauważyć, co zresztą uczynił już sąd odwoławczy, że przedmiotem wnikliwego postępowania dowodowego przed sądem pierwszej instancji była kwestia wykonywania przez oskarżoną wszelkich obowiązków pracowniczych mających znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa osób przebywających na terenie schroniska. Była więc sposobność realizowania prawa do obrony przed zarzutem oskarżenia, także w odniesieniu do obowiązku, którego zaniechanie przypisano oskarżonej w wyroku.

Za całkowicie bezzasadne i wręcz niezrozumiałe uznać należało podniesienie w kasacji zarzutu obrazy art. 399 k.p.k., nakładającego na sąd obowiązek uprzedzenia na rozprawie stron o możliwości zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego, przy zachowaniu jednak granic oskarżenia. Wszak z protokołu rozprawy przed Sądem Rejonowym wynika jasno, że strony zostały uprzedzone o możliwości zakwalifikowania czynu zarzucanego w akcie oskarżenia, z art. 160 § 3 k.k., przyjętego następnie w wyroku za podstawę skazania.

Oczywiście bezzasadny jest kolejny zarzut naruszenia prawa procesowego na skutek niewyjaśnienia, kto i kiedy zaprzestał zamykania na

kłódkę furty prowadzącej na zaplecze klatek z niedźwiedziami. Okoliczność ta nie może mieć przecież znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, skoro nie kwestionuje się, że obowiązek właściwego zabezpieczenia tej części schroniska spoczywał na oskarżonej przez cały okres zatrudnienia w charakterze kierownika zakładu. Pominięcie wyjaśnienia wskazanej przez skarżącego okoliczności nie naruszało zatem przepisów art. 4, 5 § 1 i 366 k.p.k., ani też jakichkolwiek innych przepisów procedury karnej.

Za oczywiście bezzasadny uznał Sąd Najwyższy zarzut obrazy prawa materialnego przez przypisanie oskarżonej popełnienia przestępstwa z art. 160 § 3 k.k. w formie zaniechania. Zdaniem obrońcy oskarżonej przepis ten penalizuje wyłącznie nieumyślne działanie, a nie zaniechanie sprawcy, na co wskazywać miałyby ustawowe określenie znamienia czasownikowego tego przestępstwa w formule „...sprawca...działa...”. Pogląd skarżącego jest błędny. Z brzmienia całości przepisu nie można bowiem wyprowadzić wniosku, że wyłączone jest popełnienie stypizowanego w nim przestępstwa przez zaniechanie. Strona przedmiotowa występku określonych w art. 160 § 1 k.k. i w art. 160 § 3 k.k. jest taka sama, a różnica dotyczy tylko strony podmiotowej. Tak, jak nie ulega wątpliwości, że należące do strony przedmiotowej, znamię czynności sprawczej występu z art. 160 § 1 k.k. – „narażenie” może być wypełnione przez działanie, jak i przez zaniechanie, tak również nieumyślne narażenie, obejmuje obie te formy popełnienia przestępstwa (Kodeks karny. Komentarz pod red. A. Zolla. Część szczególna, t. 2, s. 308). Użyte w art. 160 § 3 sformułowanie „działa” określa zbiorczo zachowanie się sprawcy przestępstwa w obu formach (działania i zaniechania) i jako takie odpowiada zasadom techniki legislacyjnej. Przypisanie oskarżonej popełnienia występu z art. 160 § 3 k.k. przez zaniechanie nie stanowiło zatem obrazy tego przepisu.